

INGILIZ VA O'ZBEK TILLARIDA IDIOM AVA MAQOLLARNING TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLAR

O'zTDJU Tarjimanlik fakulteti 2-bosqich talabasi

Mohinur SHukurulloyeva Hamzayevna

*Ilmiy rahbar: Saitxanova Aziz Xolmuhamedovna O'zDJTU Tarjimanlik
fakulteti katta o'qituvchisi*

Ushbu maqola ingliz tilidagi idiomalar va maqollarni o'zbek tiliga tarjima qilishdagi lingvistik va madaniy muammolarni o'rganadi. Idioma va maqollar nafaqat leksik ma'no, balki madaniy va stilistik ohangni ham o'z ichiga oladi. Maqolada tarjimonlar qo'llaydigan asosiy strategiyalar — ekvivalensiya, adaptatsiya, tushuntirish va madaniy moslashtirish — misollar bilan tahlil qilinadi.

Idiomalar, maqollar, tarjima, stilistik ohang, madaniy adaptatsiya, ingliz–o'zbek.

В данной статье рассматриваются лингвистические и культурные трудности перевода английских идиом и пословиц на узбекский язык. Идиомы и пословицы передают не только лексическое значение, но и культурный и стилистический оттенок. В статье анализируются основные переводческие стратегии эквивалентность, адаптация, перефразирование и культурная адаптация — на основе конкретных примеров.

Идиомы, пословицы, перевод, стилистический оттенок, культурная адаптация, английский–узбекский.

This article explores the linguistic and cultural challenges of translating English idioms and proverbs into Uzbek. Idioms and proverbs contain not only lexical meaning but also cultural and stylistic shades. The article analyzes the main translation strategies — equivalence, adaptation, paraphrasing, and cultural adjustment — using relevant examples. idioms, proverbs, translation, stylistic nuance, cultural

adaptation, English–Uzbek. Idiomalar va maqollar tilning ajralmas qismi bo‘lib, kundalik nutq, adabiyot va ommaviy axborot vositalarida keng qo‘llaniladi. Ular nafaqat leksik boylik, balki madaniy qadriyat va tafakkur uslubini ham aks ettiradi. Ingliz tilidagi idiomalar va maqollarni so‘zma-so‘z tarjima qilish ko‘pincha tabiiy bo‘lmaydi, shuning uchun tarjimonlar ijodiy yondashuv va madaniy moslashtirish strategiyalarini qo‘llashlari zarur [1, p.45, 2, p.12].

1. “Break the ice” Ma’nosi: birinchi muloqotni boshlash, muhitni iliqlashtirish [4, p.20].

2. “Where there's a will, there's a way.” Ma’nosi: Izlagan imkon topar [4, p.21].

Bu misollar shuni ko‘rsatadiki, idiomalar va maqollarni tarjima qilish faqat leksik bilim bilan cheklanmaydi, balki madaniy sezgirlik va ijodiy yondashuvni talab qiladi [3, p.78]. — so‘zlarning so‘zma-so‘z ma’nosida farqli, mustahkam iboralaridir. esa qisqa, an’anaviy iboralar bo‘lib, umumiy haqiqat yoki maslahatni ifodalaydi. Ikkalasi ham madaniy va pragmatik ma’noga ega.

Idiomalar: “Once in a blue moon”

Ma’nosi: Kamdan-kam, oyda, yilda bir marta [4, p.35].

Maqol: “Birds of a feather flock together”

Ma’nosi: Birlashgan o‘zar, birlashmagan to‘zar [4, p.36]

Idiomalar va maqollar tarjima jarayonida madaniy kontekstni saqlash muhim ahamiyatga ega. Har bir til o‘ziga xos iboralar va metaforalarga ega, shuning uchun tarjima faqat so‘zma-so‘z yondashuv bilan cheklanmaydi.

1. - Maqollarning aksariyati majoziy ma’noga ega bo‘lib, ularni tashkil etgan so‘zlarning alohida ma’nolariga ega emas. So‘zma-so‘z tarjima qilish natijasida g‘aliz, tushunarsiz ibora paydo bo‘ladi yoki eng muhimi, “One tree does not make a forest.” Ma’no: Bir kishining harakati yoki bitta misol butun vaziyatni o‘zgartirmaydi. Inglizcha muqobil varianti - Bir qaldirg‘och bilan bahor kelmas. [5, p.

18]. - Maqollar ko‘pincha ma’lum bir madaniyatga xos bo‘lgan tarixiy voqealar, an’anaviy kasblar yoki iqlim sharoitlariga ishora qiladi. Agar tarjima qilinayotgan

tilda ushbu tushunchalar mavjud bo'lmasa yoki ular boshqacha qadrlansa, maqolning ta'siri yo'qoladi.1

Markaziy Osiyodagi qattiq, qorli qishlar uchun yozda oziq-ovqat g'amlab qo'yish zaruratini bildiradi. Ingliz tilida muqobil varianti:

Quyosh porlab turganida pichan yig'ishtir.

Maqolning hissiy yukini saqlash tarjimon uchun muhim vazifadir[1,p, 52].

– Biror vaziyatdan aziyat chekkan inson extiyotkorligi zaruriyatini bildiradi[5,p20].Ingliz tilida muqobil variant: “

Ekvivalentlik Adaptatsiya Paraphrasing

“ ” – Jala quyaypti.[2,p.15] “

” – Takrorlash bilimning onasi[4,p.46] “

” - Chopon ko'p bo'lsa, poda harom o'ladi[4,p.47]

Ushbu strategiyalar tarjimaga tabiiylik va madaniy moslikni ta'minlaydi, shuningdek, o'quvchi ma'no va ohangni aniq yetkazadi. Idiomlar va maqollar har bir tilning muhim elementi bo'lib, madaniy qadriyat va tafakkur shaklini aks ettiradi[1,p.55].Samarali tarjima qilish uchun lingvistik kompetensiya, madaniy sezgirlik va ijodiy strategiyalar zarur[3,p.82;8,p.40].Tarjimonning ekvivalentlik, adaptatsiya, paraphrasing kabilar strategiyalarini qo'llash orqali o'quvchiga tushunarli, madaniy mos va stilistik jihatdan samarali tarjima yetkaziladi. Idiomalar va maqollar tilda shunchaki so'zlar birikmasi emas, balki jamiyatning milliy o'ziga xosligini saqlovchi frazeologik birliklardir. Ular tilning muhim elementi sifatida, har bir xalqning madaniy qadriyatlar tizimini (aksiyologiyasini) va o'ziga xos tafakkur shaklini (kognitiv bazasini) aks ettiradi[9,p.27;10,p.19].Ushbu birliklarning asosiy xususiyati shundaki, ularning umumiy ma'nosi ularni tashkil etuvchi so'zlarning individual ma'nolaridan kelib chiqmaydi, balki ko'chma, ma'noga ega bo'ladi. Shuning uchun ham, ularni tarjima qilish faqat til yuzasidagi so'z almashtirish jarayoni emas, balki madaniyatlararo ko'priq qurish jarayonidir.

1. Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. Prentice Hall.45,

50,52,55-b

2. Baker, M. (2011). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.12,15,33-b
3. Larson, M. L. (1998). *Meaning-based Translation: A Guide to Cross-language Equivalence*. University Press of America.78, 82-b
4. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. (1995). *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*. John Benjamins Publishing.20-21,35-36,45-47-b
5. Al-Zoubi, M. A., & Al-Hassnawi, A. R. (2001). *Strategies for Translating English Idioms into Arabic*. Journal of King Saud University, Languages and Translation, 13(1), 17-31. 17-18, 20-b
6. Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge. 22-23-b
7. Mamatov, A. E. (2009). *Frazeologiya nazariyasi*. Toshkent: O'qituvchi 33-b
8. Nida, E. A., & Taber, C. R. (1982). *The Theory and Practice of Translation*. Brill. (Madaniy moslashtirish tamoyillari).40-b
9. Dickins, J., Hervey, S., & Higgins, I. (2017). *Thinking Arabic Translation: A Course in Translation Method*. Routledge.27-b
10. Hatim, B., & Munday, J. (2004). *Translation: An Advanced Resource Book*. Routledge. 19-b